

VOL 4. ISSUE 9

JOURNAL OF CONTEMPORARY WORLD STUDIES

zenodo

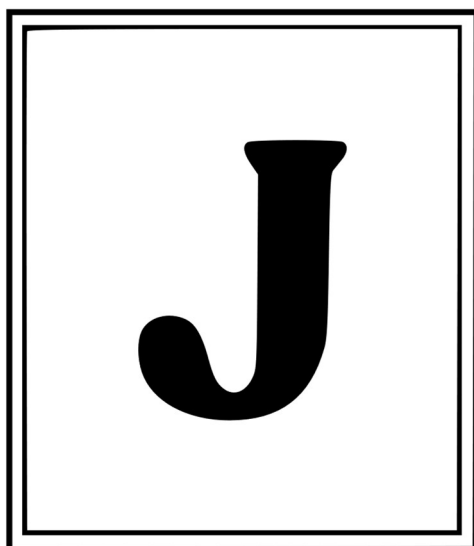
OpenAIRE | **EXPLORE**

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

**ISSN:
3030-3311**

VOLUME | 4 ISSUE | 9 | APRIL | 2026

JCWS

AHMAD YASSAVIY ASARLARIDA KOMIL INSON TARBIYASIGA OID G'OYALARNI SINGDIRISH

Muxammadiyeva Sayyora

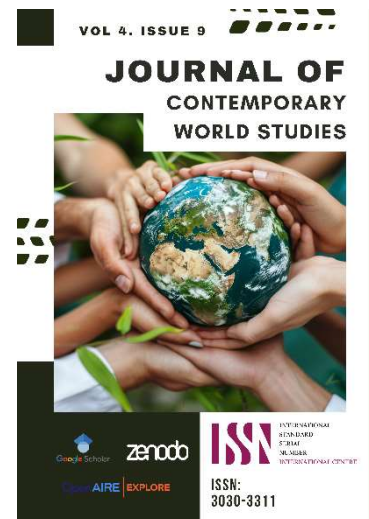
A.Qodiriy nomidagi JDPU katta o'qituvchisi
e-mail: muxammadiyevasayyora@gmail.com

ANNOTATION:

Ushbu maqolada A.Yassaviyning asarlari, jumladan, "Hikmatlar" va "Devoni hikmat" asarlarida insonning ichki dunyosi, ma'naviyat, axloqiy qadriyatlar va xudoga bo'lgan sevgi haqida chuqur fikrlar ifodalangan. Yassaviyning poetik uslubi va hikmatlari, ko'plab avlodlarga tarbiya beruvchi, ma'rifatparvarlik ruhini yuksaltiruvchi kuch sifatida xizmat qilgan.

KEYWORDS:

Hikmatlar, Devoni hikmat, axloqiy fazilatlar, komil inson, mutafakkir, insonparvarlik g'oyalari, mehr-muhabbat, sadoqat, haqiqat, ma'naviyat, yetuklik.

April 28, 2026,
Published Date:
April 30, 2026

Journal Website:

<https://d-pressa.com/index.php/jcws/>

License

This work is licensed under a
[Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Kirish

Ahmad Yassaviy, o'z davrining buyuk mutafakkirlaridan biri bo'lib, inson tarbiyasiga va insonparvarlik g'oyalari katta e'tibor bergan. Uning asarlari va g'oyalari, asosan, tasavvufiy ruhda bo'lib, insoniyatni o'zaro mehr-muruvvat, sabr-toqat va adolatga chaqiradi. Yassaviyning "Komil inson" konsepsiyasi zamonaviy jamiyatda ham dolzarb ahamiyatga ega. Ahmad Yassaviy — turkiy dunyoda mashhur bo'lgan shoir va mutafakkir, insonparvarlik g'oyalarining yetakchi vakillaridan biri hisoblanadi. U o'z asarlarida insonning ichki dunyosini, ahloqiy qadriyatlarini va ijtimoiy mas'uliyatini o'zgacha bir chuqurlikda ochib bergan. Yassaviyning g'oyalari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, insoniyatning birligi va farovonligini ta'minlashga qaratilgan. Ahmad Yassaviy komil insonni tarbiyalashni asosiy maqsad qilib belgilaydi. U komil insonni:

1. **Axloqiy fazilatlar:** Yassaviy, komil insonni tarbiyalashda axloqiy fazilatlar, masalan, halollik, adolat, mehr-shafqat va sabr kabi xususiyatlarga alohida e'tibor beradi. U o'z asarlarida bu fazilatlarini rivojlantirish uchun ziyon yetkazadigan harakatlardan saqlanishni tavsiya qiladi.

2. **Ma'naviy taraqqiyot:** Ma'naviy o'sish, Yassaviy g'oyalarining markazida joylashgan. U insonni o'z ichki dunyosini boyitishga va ruhiy holatini yaxshilashga undaydi. Bu jarayonda namoz, zikr va ta'limga e'tibor qaratiladi.

3. **O'z-o'zini bilish:** Yassaviy, inson o'zini bilish orqali haqiqiy kamolotga erishishini ta'kidlaydi. O'z-o'zini anglash, insonni o'zining kuchli va zaif tomonlarini tushunishga olib keladi.

Ahmad Yassaviy insonparvarlik g'oyalarini o'z asarlarida keng yoritadi. Bu g'oyalar:

1. **Mushfiql izzat:** Yassaviy, insonlarni bir-birlariga mehr-muhabbat ko'rsatishga va bir-biriga yordam berishga chaqiradi. Bu g'oya, jamiyatda birdamlik va tinchlikni saqlashga yordam beradi.

2. **O'zaro hurmat:** U, insonlar o'rtasida o'zaro hurmatni targ'ib etadi. Bu g'oya, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga va insonlarning o'zaro munosabatlarini mustahkamlashga yordam beradi.

3. **Yardam va xayr-saxovat:** Yassaviy, insonlarni ehtiyojmandlarga yordam berishga undaydi. U insonparvarlik, faqat shaxsiy foyda emas, balki jamiyat manfaatlarini uchun ham xizmat qilishdir, deydi.

Asosiy qism

Ahmad Yassaviy o'z ta'limotini amaliy hayotga tatbiq etishga alohida e'tibor beradi. Uning ta'limotiga ko'ra, har bir inson, hayotida qiyinchiliklarga duch kelganida, sabr va qat'iyat bilan harakat qilish zarur. Bu esa komil inson tarbiyasining asosiy tamoyillaridan biridir.

Yassaviyning asarlarida, o'zaro yordam, haqiqiy do'stlik va mehr-muhabbat kabilar muhim ahamiyatga ega. U, insonlarni o'zaro mehr-muhabbat bilan birlashtirib, ijtimoiy adolatni ta'minlashga chaqiradi.

Yassaviyning asarlarida insonning ijtimoiy mas'uliyati muhim o'rin egallaydi. U har bir inson o'z jamiyatiga, atrofidagilarga nisbatan mas'uliyatli bo'lishi zarurligini ta'kidlaydi. Bu g'oya "sadaqa" va "yaxshilik" tushunchalari orqali ifodalanadi. Yassaviyning fikricha, inson o'z imkoniyatlari doirasida boshqalarga yordam berishi, hayotidagi ijtimoiy adolatni ta'minlashi lozim. U shoirlarning birida "yurakning yuksakligi – insoniyatning yuksakligi" deb yozgan.

Yassaviyning insonparvarlik g'oyalarida tinchlik va hamjihatlik muhim ahamiyatga ega. U o'z asarlarida tinchlikni saqlash, odamlar o'rtasidagi

munosabatlarni yaxshilash zarurligini ta'kidlaydi. Yassaviyning fikricha, tinchlik – bu nafaqat harbiy mojarolarni hal etish, balki insonlarning bir-birini tushunishi va hurmat qilishi hamdir. U, shuningdek, “do'stlik va hamjihatlik” ni insoniyat taraqqiyotining asosiy omillari deb biladi.

Yassaviyning asarlarida axloqiy qadriyatlar, xususan, samimiylik, mehr-muhabbat va halollik alohida o'rin egallaydi. U o'z asarlarida “sadoqat” va “haqiqat” tushunchalariga katta ahamiyat beradi. Yassaviyning nazarida, inson o'z axloqiy qiyofasini saqlab qolishi zarur, chunki bu uning shaxsiyati va boshqalarga nisbatan munosabatlarida o'z aksini topadi.

Yassaviyning insonparvarlik g'oyalari orasida ta'lim va bilimning ahamiyati katta. U har bir insonni bilim olishga, o'zini rivojlantirishga chaqiradi. Yassaviyning nazarida, bilim insonni yuksaklikka olib boradi va jamiyatda ijobiy o'zgarishlarga sabab bo'ladi. U ta'limni insonparvarlik g'oyalarining asosi deb biladi va yosh avlodni bilimli bo'lishga undaydi.

Yassaviyning asarlarida ma'naviyat va ruhiyat hamda ularning inson hayotidagi o'rni katta ahamiyatga ega. U insonning ruhiy holati va ma'naviy qadriyatlarining muhimligini ta'kidlaydi. Yassaviyning g'oyalarida ma'naviyat insonning asosiy kuchi sifatida qaraladi. U o'z asarlarida “ma'naviy yuksalish” va “ruhiy tozalash” ni insonparvarlikning muhim omillari deb belgilaydi.

Ahmad Yassaviyning asarlarida insonparvarlik g'oyalari chuqur va keng tarqalgan. U, o'zining ijodida, insonning ichki dunyosini, uning axloqiy va ruhiy fazilatlarini, shuningdek, insonlarning bir-biriga nisbatan hurmat va mehr-muhabbat ko'rsatishining ahamiyatini ta'kidlaydi.

Yassaviyning g'oyalari, avvalo, insonning ichki yangilanishi va o'z-o'zini kashf etishi zarurligini o'z ichiga oladi. U,

“Inson o'zini anglaganida, faqat o'zini emas, balki butun insoniyatni anglaydi,” deya, o'z asarlarida insonlarning o'zaro aloqalarida mehr-shafqat, samimiyat va hamdardlik kabi insonparvarlik sifatlarini rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Yassaviyning she'rlari va hikmatlarida, shuningdek, insonning tabiati va uning yaratuvchiga bo'lgan munosabati haqida chuqur fikrlar mavjud. U, odamlarni bir-biriga nisbatan mehribon va bag'rikeng bo'lishga, jamoatchilikda tinchlik va totuvlikni saqlashga chaqiradi. Bu g'oyalar, albatta, uning o'z davrida ham, hozirgi kunda ham dolzarb ahamiyatga ega.

Ahmad Yassaviyning “Hikmatlar” to'plamida aks etgan fikrlari, insonning o'z hayotida muhim axloqiy qoidalarni qabul qilishi va ularni amalda qo'llashi lozimligini ta'kidlaydi. U, insoniyatning eng yuksak maqsadi — o'zini va boshqalarni baxtiyor qilish, deb hisoblaydi.

A.Yassaviy, turkiy adabiyotning muhim shaxslaridan biri bo'lib, uning asarlari insoniyatning eng yuksak maqsadlariga bag'ishlangan. Yassaviy o'z asarlarida diniy va ruhiy tarbiya, axloqiy qadriyatlar, insonning ma'naviy o'sishi va Allohga yaqinlashish mavzularini ko'taradi. Quyida Yassaviy asarlarida insoniyatning eng yuksak maqsadlari haqida qisqacha bayon etiladi. Yassaviy asarlarida insonning ma'naviy o'sishi, Allohga yaqinlashish jarayoni juda muhim o'rin egallaydi. U insonni o'z ichki olamiga sayohat qilishga, o'zini anglashga va ma'naviy jihatdan yetuklikka erishishga undaydi. Bu jarayon, insonning o'zini hurmat qilishini, boshqalarga nisbatan mehr-muhabbatini oshirishini va umuman, o'zining ichki dunyosini to'g'ri yo'lga solishini ta'minlaydi. Yassaviy, insoniyatning eng yuksak maqsadi sifatida axloqiy qadriyatlarni ta'kidlaydi. Uning asarlarida adolat, halollik, sabr-toqat va mehr-oqibat kabilar alohida e'tibor qaratilgan. Yassaviy,

jamiyatda tinchlik va barqarorlikni saqlash uchun har bir insonning axloqiy jihatdan yetuk bo'lishi zarurligini ko'rsatadi. Ularning fikricha, axloqiy qadriyatlar, insonlar o'rtasida mustahkam aloqalar o'rnatishga, shuningdek, jamiyatning yaxshilanishiga olib keladi. Yassaviy asarlarida Allohga yaqinlashish insoniyatning eng yuksak maqsadi sifatida ko'riladi. U, odamlar o'rtasidagi ruhiy bog'lanish va Alloh bilan bevosita aloqaning ahamiyatini ta'kidlaydi. Yassaviy, ibodat va zikr orqali insonning ruhiy holatini yaxshilash, uning Allohga yaqinlashishi mumkinligini ko'rsatadi. U, o'z asarlarida sufi yo'lining naqshlarini ochib berib, insonlarni haqiqiy baxtga erishish uchun ruhiy safarga chaqiradi. A.Yassaviy asarlari, insoniyatning eng yuksak maqsadlariga erishish uchun ma'naviy o'sish, axloqiy qadriyatlar va Allohga yaqinlashish zarurligini ko'rsatadi. Uning fikrlari bugungi kunda ham dolzarb bo'lib qolmoqda va insonlar uchun ruhiy yo'l-yo'riq sifatida xizmat qilmoqda. Yassaviy, o'z asarlari orqali nafaqat o'z davrining, balki hozirgi zamonning ham ma'naviy ehtiyojlarini qondirishga intiladi. Shunday qilib, Ahmad Yassaviyning asarlarida insonparvarlik g'oyalari nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo'lib, ularning hayotimizda amalga oshirilishi zarur. U, har bir inson o'z yuragida insonparvarlikni o'zlashtirib, jamoada va jamiyatda tinchlik va farovonlikni yaratishi mumkinligini ko'rsatadi.

Xulosa

Ahmad Yassaviy o'zining komil inson tarbiyasi va insonparvarlik g'oyalari bilan nafaqat o'z davrining, balki zamonaviy jamiyatning ham asosiy masalalariga javob beradigan ko'plab g'oyalarni ilgari suradi. Uning g'oyalari hozirgi kunda ham dolzarb bo'lib,

insoniyatni yuksak axloqiy qadriyatlar va insonparvarlik asosida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Yassaviyning fikrlari, har bir insonning ma'naviy o'sishi va komil inson bo'lishi uchun yo'l-yo'riq ko'rsatadi. Ahmad Yassaviyning insonparvarlik g'oyalari o'zining chuqurligi va ahamiyati bilan har bir insonni o'zining ichki dunyosini o'rganishga, ijtimoiy mas'uliyatni his qilishga va yaxshilik qilishga undaydi. Uning asarlari nafaqat o'z davrida, balki zamonaviy jamiyatda ham ahamiyatga ega. Yassaviyning g'oyalari har bir insonning ma'naviy o'sishiga, ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishga va tinchlikni saqlashga yo'naltirilgan. U shubhasiz, insoniyat tarixidagi buyuk mutafakkir va insonparvarlik ramzi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Khoja Ahmad Yassaviy "Devoni Hikmat" (Newly found specimens.)
2. The Use Of The Humanistic Ideas Of Khoja Ahmad Yassaviy The Teaching Of Pedagogical Sciences. Tangirov Abduxamid1, Muhammadiyeva Sayyora, Pardaeva Komila, Khushieva Nargiza. 29, No. 8, (2020),
3. Fitrat. Ahmad Yasaviy. „Tanlangan asarlar“ (nashrga tayyorl. H.Boltaboev). 2-jild. — T.: Ma'naviyat, 2000;
4. A.Sa'diy. Yasaviy kim edi? (nashrga tayyorl. B. Do'stqoraev) -T.: 1994;
5. E. Rustamov. Ahmad Yasaviy hikmatlarida tarix va hayot sadosi. „O'zbek tili va adabiyoti“ jurn. 1972, № 4-5;
6. I.Haqqul. Ahmad Yasaviy. Hayoti va ijod yo'li. — T.: 2001;
7. N.Hasanov. Turkiyada Yassaviyshunoslik. -T.:1999.